

Regionstyrelsen

Mottagare:
Försvarsdepartementet
fo.remissvar@regeringskansliet.se

Remissvar avseende - Kommuners och regioners grundläggande beredskap inför kris och krig (SOU 2024:65)

Försvarsdepartementets ärendenummer: FÖ 2024/01668

Sammanfattning

Region Västerbotten välkomnar utredningen, processen för dess framtagande och dess övergripande syftet att säkerställa att kommuner och regioner under fredstida krissituationer och höjd beredskap har en ändamålsenlig och likvärdig förmåga att fullgöra sina författningsenliga uppgifter och upprätthålla sina samhällsviktiga verksamheter (grundläggande verksamhetsförmåga). Till stora delar uppfattas utredningen sammanhållen och välarbetad vilket känns tryggt med en så viktig lagstiftning. Region Västerbotten menar att lagen behöver svara upp mot den säkerhetspolitiska situation som nu råder, ta lärdomar från coronapandemin – men även ta höjd för framtida scenarion kopplat till exempelvis väpnade konflikter, klimatförändringarna eller pandemier, något utredningen också betonar.

Region Västerbotten *tillstyrker* utredningen i dess form men vill framföra:

- att det finns behov att förtydliga de regionala kollektivtrafikmyndigheternas ansvar kopplat till fredstida krissituation och höjd beredskap inom ramen för lag om kollektivtrafik.
- att användandet av begreppet fredstida krissituation tillstyrks. Begreppet kvalificerad fredstida krissituation uppfattas dock mer vagt beskrivet varmed risk för tolkningsutrymme föreligger. Region Västerbotten anser därmed att begreppet kvalificerad fredstida krissituation bör förtydligas ytterligare.
- att Region Västerbotten tillstyrker förslaget att ta fram bedömningar kopplat till en regions strategiska betydelse och utsatthet.

- att Region Västerbotten tillstyrker utredningens förslag om kommuners uppdrag kring särskilda samlingsplatser. Ett arbete regioner med fördel kan ses som en samverkanspart i. Vidare medskick är att särskilda samlingsplatser bör utformas utifrån ett integrerat jämställd-, jämlikhet- och barnrättsperspektiv, för att säkra trygghet för alla.
- att Region Västerbotten tillstyrker förslaget om kommunernas verkställighet av utrymningar och inkvarteringar under höjd beredskap
- att Region Västerbotten tillstyrker utredningens förslag om regioners förmåga vid omfattande eller extrema bristsituationer under kvalificerade fredstida krissituationer och höjd beredskap men med ändring av tidsangivelse till minst två veckor.
- att Region Västerbotten avstyrker föreslagna skrivningar avseende kommuners och regioners ledning under fredstida krissituationer och höjd beredskap då Region Västerbotten ser större fördelar med samma ledning i fredstida händelser (krisledningsnämnd) som under höjd beredskap.
- att Region Västerbotten i stort tillstyrker utredningens bedömningar om statlig ersättning för den ambitionsökningar som den nya lagen medför. Region Västerbotten motsätter sig dock utredningens bedömning att statlig ersättning inte ska utgå gällande ambitionsökningar kopplat till planering och förberedande åtgärder inför fredstida krissituationer.

4.8.7 Lagen (2010:1065) om kollektivtrafik

Region Västerbotten anser att det finns behov av att förtydliga de regionala kollektivtrafikmyndigheternas ansvar kopplat till fredstida krissituation och höjd beredskap inom ramen för lag om kollektivtrafik.

Detta skulle även möjliggöra en tydlighet på vilket sätt som regioner och kommuner bör hantera organisationsformerna kommunalförbund, gemensam nämnd och kommunala bolag under fredstida krissituation och höjd beredskap. Utredningen framhåller att kommunernas och regionernas organisering av verksamheter legat utanför utredningens uppdrag, vilket i förhållande till kollektivtrafiken innebär utmaningar som ett förtydligande i lag om kollektivtrafik skulle kunna adressera.

6.3.2 Definitioner av begreppen fredstida krissituation och kvalificerad fredstida krissituation i den nya lagen

Region Västerbotten tillstyrker användandet av begreppet fredstida krissituation. Begreppet kvalificerad fredstida krissituation uppfattas dock mer vagt beskrivet och ger risk för tolkningsutrymme vilket även riskerar medföra en diskrepans i förståelse hos samverkande myndigheter som inte brukar definitionen i sin verksamhetsutövning. Region Västerbotten anser därför att begreppet kvalificerad fredstida krissituation bör förtydligas ytterligare.

Begreppet fredstida krissituation är ett begrepp som Region Västerbotten anser svarar väl mot det krisberedskapsarbete som sker i dagsläget. Region Västerbotten befarar däremot att begreppet kvalificerad fredstida krissituation blir ett mer svårhanterligt begrepp att samverka kring då den beskriver en situation på en mer glidande skala, det vill säga en händelse uppträder betydligt mer omfattande än en "vanlig kris". Frågan om det här riskerar skapa utrymme för subjektiva skalor? Finns risken för sammanblandning? Vidare finns inte motsvarande begrepp och definitionsförståelse hos den myndighet som idag är utpekade som den geografiskt områdesansvarige myndigheten, vilket skulle kunna medföra en diskrepans i förståelse för krisens art. Region Västerbotten ser därmed fram mot att begreppet kvalificerad fredstida krissituation fylls med en tydligare innebörd för att enkelt kunna vara stöd i en uppkommen krissituation.

6.3.3 Generella verksamhetskrav

Region Västerbotten tillstyrker i stort förslaget att ta fram bedömningar kopplat till en regions strategiska betydelse och utsatthet.

Att se hur det geografiska perspektivet kan ha betydelse både förmågan att hantera fredstida kriser och/eller försvara sig mot väpnat angrepp anser Region Västerbotten är av yttersta betydelse, för att skapa en beredskap som bidrar i det långa loppet till en nationell beredskap. Att Region Västerbotten är geografiskt sett ett stort län med både kust och fjäll – samt angränsar och är i nära förbindelse till andra länder är värt att ta i beaktande för att planera och förbereda för höjd beredskap. Region Västerbotten vill även framhålla vikten av att i dessa bedömningar belysa och beakta exempelvis huruvida en region erbjuder nationell högspecialiserad sjukvård. Därför välkomnar Region Västerbottens utredningens föreslag om att regeringen bör ge länsstyrelserna i uppdrag, att tillsammans med MSB, analysera och lämna förslag till en modell som kan ligga till

grund för de bedömningar och ställningstaganden som behöver göras avseende kommuners och regioners strategiska betydelse eller utsatthet om Sverige blir utsatt för ett väpnat angrepp.

6.3.7 Särskilt om kommuners och regioners förmåga vid omfattande eller extrema bristsituationer under kvalificerade fredstida krissituationer och höjd beredskap

Region Västerbotten tillstyrker i stort utredningens totala bedömning och förslag om regioners förmåga vid omfattande eller extrema bristsituationer under kvalificerade fredstida krissituationer och höjd beredskap men med ändring av tidsangivelse till minst två veckor.

Det är oklart huruvida de geografiska men även demografiska skillnaderna i landet har vägts in i utredningens tidsspann avseende uthållighetsförmåga. De exempel som anförs i utredningen är orter placerade i södra delen av landet och med närhet till andra tätbefolkade samhällen, vilket gör att deras materiella sårbarhet, beroende på händelsen art, troligen ter sig annorlunda än orter i glest befolkade delar av landet. Region Västerbotten föreslår att användningen av endast egna tillgängliga resurser ska vara möjlig minst två veckor.

6.4.2 Särskilda samlingsplatser under kvalificerade fredstida krissituationer och höjd beredskap

Region Västerbotten tillstyrker utredningens förslag om kommuners uppdrag avseende särskilda samlingsplatser. Region Västerbotten vill framhålla att särskilda samlingsplatser bör utformas utifrån ett integrerat jämställd-, jämlikhet- och barnrättsperspektiv, för att säkra trygghet för alla.

De särskilda samlingsplatserna blir viktiga knypunkter i många avseenden där även regionerna kommer vara en återkommande part. Inför uppbyggandet av detta menar Region Västerbotten att det blir extra viktigt med samverkan mellan kommun och region, bland annat avseende behov första hjälpen men även andra relevanta områden som troligtvis identifieras i frammandet av särskilda samlingsplatser. Region Västerbotten vill även skicka med hur viktigt det blir att ta lärdomar av hur samlingsplatser, flyktingläger

och andra viktiga humanitära knypunkter har behövt utvecklats för att vara trygga för kvinnor (menstruerande, ammande etcetera), undvika sexuella trakasserier och övergrepp men även ge utrymme för barn med traumatiska erfarenheter. Region Västerbotten ser därför även att dessa samlingsplatser utvecklas och säkras genom att integrera jämställdhet, jämlikhet och barnrättsperspektiv, för att bli trygga samlingspunkter för alla.

6.5 Kommuner och regioners ledning under fredstida krissituationer och höjd beredskap

Region Västerbotten avstyrker föreslagna skrivningar avseende kommuners och regioners ledning under fredstida krissituationer och höjd beredskap.

Region Västerbottens mening är att det bör vara samma ledning i fredstida händelser (krisledningsnämnd) som under höjd beredskap. Ett skäl för detta är att det kan vara svårt att tillräckligt fort och ofta samla hela regionstyrelsen vid höjd beredskap framför allt i län med stor geografisk yta såsom till exempel Västerbotten. Ett annat skäl för krisledningsnämnd även under höjd beredskap är att det ger möjlighet för regionen att säkerställa god representation, till exempel från de olika nämnderna, i ledningen under höjd beredskap utan att behöva anpassa den permanenta utformningen av styrelsen i den ordinarie ledningen.

7.2.1 Kostnadsfördelningen mellan staten och kommunsektorn

Region Västerbotten tillstyrker utredningens bedömningar om formen för statlig ersättning för den ambitionsökningar som den nya lagen medför. Region Västerbotten motsätter sig dock utredningens bedömning att statlig ersättning inte ska utgå gällande ambitionsökningar kopplat till planering och förberedande åtgärder inför fredstida krissituationer.

Ett av utredningens syfte var att säkerställa att kommuner och regioner under fredstida krissituationer och höjd beredskap har en ändamålsenlig och likvärdig förmåga att fullgöra sina författningsenliga uppgifter och upprätthålla sina samhällsviktiga verksamheter. Utredningen har genomgående lyft behovet av avsevärda ambitionsökningar, såväl materiella som funktionella, för att stå rustade inför fredstida kriser och höjd beredskap. Utredningen menar samtidigt att statlig ersättning enbart bör utgå för de ambitionsökningar som följer kopplat till kvalificerade fredstida kriser och höjd beredskap. Eventuella ambitionsökningar kopplat till definitionen fredstida kriser menar utredningen

ska rymmas inom den befintliga finansieringsramen. Region Västerbotten instämmer till viss del med utredningen att beredskapsarbetet kopplat till fredstida kriser är något som redan pågår och således bekostas i enlighet med den kommunala finansieringsprincipen och de övergripande principerna för kostnadsfördelningen mellan staten och den övriga offentliga förvaltningen. Region Västerbotten menar dock att det inom hälso- och sjukvårdens verksamhet är svårt att dra en skarp gräns för var gränsen för fredstida kriser slutar och de kvalificerade fredstida kriserna eller höjd beredskap tar vid. Sjukvården ska stå rustad för masskadeutfall oavsett om det är inom ramen för fredstida kriser eller höjd beredskap. Förslaget kommer även att innebära kostnadsökningar, både permanenta och engångskostnader i form av bland annat investeringar som på sikt också kräver en långsiktig förvaltning. Vissa försörjningsområden nämns i lagen, medan andra stora områden utelämnas såsom förbrukningsmateriel kopplat till den verksamhet som regionerna bedriver.

Beslut i detta ärende har fattats av regionstyrelsen 2025-02-11, § XX